

ÉRETTSÉGI VIZSGA • 2018. május 25.

TERMÉSZETTUDOMÁNY

KÖZÉPSZINTŰ ÍRÁSBELI VIZSGA

JAVÍTÁSI-ÉRTÉKELÉSI ÚTMUTATÓ

EMBERI ERŐFORRÁSOK MINISZTERIUMA

I. Hegyoldalon**10 pont**

A feladat a követelményrendszer 2.2.1, 2.2.2; 2.4.2 és 2.5.1 pontjai alapján készült.

Az ábra forrása: Davis W. N. und Braun: Grundzüge der Physiographie. 1911 Leipzig

1. Az „A” jelű, 1 pont
mert a puhább „B” közetrétegbe mélyebben vágódik be a folyó / a bevágódás mélysége nem a hegyoldal meredekségétől függ. 1 pont
2. A „C” a mélyebb völgyeket / szurdokvölgyet jelölje. 1 pont
3. A „D” a legyezőszerű hordalékkúpot jelölje. 1 pont
4. A , E 1+1 = 2 pont
5. A hegynak van olyan közetrétege, mely egykori tengerelöntés nyomán keletkezett. (A kagylóhéjakat a folyó szállította oda.) 1 pont
6. A vízjárás ingadozóbbá vált /a nagy esőzések nyomán a vízhozam hirtelen megnő, 1 pont
mert az erdő (lombkorona/törzs/avar/gyökér és talaj) lassította a felszíni és felszín alatti vizek lefolyását. 1 pont
7. talaj 1 pont

II. Egy növény és hatóanyagai**6 pont**

A feladat a követelményrendszer 3.3.2 pontja alapján készült.

A szöveg forrása: Gästezeitung, 2016. dec. Hévíz

1. Elterjedéséből következtetni lehet az egykori várak, erődök helyére. 1 pont
2. Ami nagy mennyiségben mérgező, megfelelő adagolásban lehet gyógyhatású. / Egyes anyagoknak gyógyító hatása van. 1 pont
Más helyes érvelés is elfogadható.
3. Méreganyagai gátolják a rákos sejtek burjánzását. 1 pont
Veszély: az egészséges sejtek osztódását is gátolják / (sejt) mérgek. 1 pont
4. A vinpocetin egyetlen vegyület, a „C” gyógyszer sokféle vegyületet tartalmaz. / A gyógyszer megfelelő adagokban tartalmazza a vinpocetint. 1 pont
5. Ellenőrizetlen adagolásban nagy a mérgezés kockázata. 1 pont

Mindegyik válasz megfogalmazható másként is.

III. Uborkasaláta**10 pont**

A feladat a követelményrendszer 6.3, 7.2.2, 7.3 és 7.4 pontjai alapján készült

A szöveg forrása: dr Porpáczy Aladárné: A választékos konyha. Minerva, 1965

1.
  - a) víz, ecet, (répa)cukor (a sorrend tetszőleges) 1+1+1 = 3 pont
  - b) (konyha)só / NaCl 1 pont
2. $\text{CH}_3\text{COOH} + \text{H}_2\text{O} = \text{CH}_3\text{COO}^- + \text{H}_3\text{O}^+$ 1 pont
Vagy az Arrhenius-egyenlet szerint:
 $\text{CH}_3\text{COOH} = \text{CH}_3\text{COO}^- + \text{H}^+$
A savasságot az oxónium-ionok (H_3O^+) okozzák. 1 pont
Vagy az Arrhenius-egyenlet szerint a savasságot a H^+ -ionok okozzák.

3. nagyobb	1 pont
4. víz	1 pont
5. fizikai	1 pont
6. ozmózis	1 pont

IV. Légzés 9 pont

A feladat a követelményrendszer 4.2.1 pontja alapján készült.

Forrás: Boyle, M. and Senior K.: Human Biology. Collins, London, 2002

Ábra: <http://scubadiverlife.com/training-tips-better-breathing-for-better-diving-part-i/>

1. Oxigén és szén-dioxid	1 pont
2. A beszívott levegőben változó a páratartalom, a kilélegzettben mindig telített. Másként is megfogalmazható.	1 pont
3. $60/3,5 = 17,1$, kerekítve 17-szer. (16 is elfogadható).	1 pont
4. $17 \times 0,5 = 8,5 \text{ dm}^3$ (16 $\times 0,5 = 8 \text{ dm}^3$ is elfogadható).	1 pont
5. Az oxigénfogyás a levegőmennyiség 4%-a A $8,5 \text{ dm}^3$ levegő 4%-a: $8,5 \times 0,04 = 0,34 \text{ dm}^3$. ($8 \times 0,04 = 0,32 \text{ dm}^3$ is elfogadható.)	2 pont
<i>Az egy tizedesjegyre kerekített megoldás $0,3 \text{ dm}^3$. A pontos és az egy tizedesjegyre kerekített érték is elfogadható.</i>	
6. Kb. 1,5 s-ig (1,3-1,6 s közt elfogadható)	1 pont
7. $(3,5-1,2) = 2,3$ s-ig pihen egy légvétel alatt, tehát $17 \times 2,3 = 39,1$ s-ig pihen egy perc alatt. (32 és 39,1 s közti értékek elfogadhatók.) (Helyes gondolatmenet esetén akkor is megadandó a pont, ha a 3. pontban hibásan kiszámolt légzésszámmal számolt.)	1 pont
8. Energianyerés / biológiai oxidáció.	1 pont

V. János vitéz kalandjai 12 pont

A feladat a követelményrendszer 2.3.1 és 7.2.4 pontjai alapján készült.

Az ábra forrása: Reich Károly illusztrációja

1. A Nap igen közel került a huszárokhoz.	1 pont
2. A	1 pont
3. A párolgás hőt von el környezetétől (itt az emberi testtől).	1 pont
4. A földre nehezedő légoszlop magassága / a légnyomás itt kisebb.	1 pont
5. A, D	1+1 = 2 pont
6. A	1 pont
7. B	1 pont
8. A	1 pont
9. A	1 pont
10. B	1 pont
11. A	1 pont

VI. A Ganümedész és a fény sebességének mérése 9 pont

A feladat a követelményrendszer 1.1.1-3 és 1.3.5 pontjai alapján készült.

Fotó: thinkstock. [http://tudasbazis.sulinet.hu/hu/termeszettudomanyok/fizika/fizika-11-
evfolyam/a-geometriai-optika-alapfogalmai/a-feny-terjedesi-sebessege](http://tudasbazis.sulinet.hu/hu/termeszettudomanyok/fizika/fizika-11-
evfolyam/a-geometriai-optika-alapfogalmai/a-feny-terjedesi-sebessege)

1.

A legnagyobb távolság: $d_{max} = 928\,100\,000$ km 1 pont

A legkisebb távolság: $d_{min} = 628\,900\,000$ km 1 pont

2.

A keresett időkülönbség: $t = s/v$; 1 pont

$v = (c) = 300\,000$ km/s

$s = d_{max} - d_{min} = 299\,200\,000$ km

$$\frac{d_{max} - d_{min}}{c} = \frac{299\,200\,000}{300\,000} \approx 1000 \text{ másodperc} \quad \text{1 pont}$$

Ha a kijelölt művelet helyes, akkor hibásan megadott távolság értékek esetén is jár a pont.

3. Ezalatt durván 25-26 keringést végez a Ganümedész. (Bármelyik érték elfogadható.) 1 pont

4. A és D 1+1 = 2 pont

5. A 1 pont

6. B 1 pont

VII. Rutherford szórás kísérlete 9 pont

A feladat a követelményrendszer 8.2 pontja alapján készült.

<http://claustrophonia.blogspot.hu/2015/06/fizika-az-atom-fogalmanak-fejlolese.html>

<http://www.biography.com/people/ernest-rutherford-39099>

1. Héliumatommag / két proton, két neutron. 1 pont

2. Mindkettő pozitív töltésű. 1 pont

3. Mert nem ütköznek az aranyatom atommagjaiba. / Az elektronfelhőn haladnak keresztül. 1 pont

4. A részecskék egy kisebb hányada az arany atom atommagjaival való kölcsönhatásban térült el. 1 pont

5. Az atom és atommag méretének / átmérőjének arányára. 1 pont

6. Az adott mérési elrendezés mellett nem lehetett a nagy szögben visszaverődő részecskéket mérni, hiszen az ernyőn egy ablakot kellett hagyni, hogy az alfa-sugárzás elérje az aranylemezt. *Másként is megfogalmazható.* 1 pont

7. 33 alatt bármely érték elfogadható. 1 pont

8. Mert arra van / abba a síkba esik az aranyfólia. 1 pont

9. Károsítja az egészséget / tönkreteszi a sejteket. 1 pont

VIII. Energiaforrások**10 pont**

*A feladat a követelményrendszer 2.2.2., 2.3.1., 3.1.2. és 6.2. fejezetei alapján készült.
<http://science.nationalgeographic.com/wallpaper/science/photos/carboniferous-period/horsetail-fossil/>*

1. Egykori növények maradványaiból keletkezett a kőszén. 1 pont
2. Aláhúzva: nem megújuló energiaforrások 1 pont
Indoklás: A kőszén korlátozott mennyiségben áll rendelkezésre a Földön. / A kőszén keletkezése emberi léptékkal mérve túlságosan hosszú időbe telik. 1 pont
Más helyes megfogalmazás is elfogadható.
3. A kőszén alkotó növények a Nap sugárzását hasznosították / fotoszintetizáltak. 1 pont
Más helyes megfogalmazás is elfogadható.
4. C 1 pont
5. A, B, D 3 pont
6. A légkör átlaghőmérsékletének növekedése / a világtenger vízszintjének emelkedése / a jégta-
karók kiterjedésének csökkenése / a jégárak (gleccserek) visszahúzódása / a
szélrendszerek, tengeráramlások irányának módosulása / klímaváltozás / élőlények
elterjedésének megváltozása / betegségek megjelenése vagy visszaszorulása 2 pont
*Bármely két példa vagy más, helyes következmény megnevezése is elfogadható.
Megnevezhetők társadalmi következmények is, pl. ivóvíz hiánya*